

คำสอนว่าด้วยการฝึกฝนตนเอง

การกระทำใดๆ ของมนุษย์ปุถุชนควรมีหลักมีเกณฑ์ ดังคำกล่าวที่ว่า “ เป็นมนุษย์ที่ดีที่ประพฤติ มีหลักยึดมั่นไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ” ซึ่งคำกล่าวนี้ข้าพเจ้าตัดตอนมาจากหนังสือ “ คำสอนว่าด้วยการฝึกฝนตนเอง ” ของข้าพเจ้าท่านหนึ่ง และจะคัดตอนขึ้นๆ ลงๆ ติดต่อกันไปโดยลำดับตามสมควร

“ชีวิตปราศจุดหมายเหมือนไม้ท่อน ต้องเวรือนอนชนกดังกลางวิถี ทำดังใดใจจิตคิดรวบรัด เกิดทั้งที่เสียชาติอนาถจริง ” ซึ่งความตอนนี้นั้นข้าพเจ้ามีความหมายว่า ทุกคนจะต้องมีจุดมุ่งหมาย (aim) ในการกระทำต่างๆ และถ้าได้ตั้งใจแน่วแน่แล้วก็ไม่ควรรีรอ ลงมือกระทำไปได้เลยทีเดียว

ความอีกตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ การกล่าวร้ายหมายขวัญดันดานมนุษย์ ไม่รู้สุดสิ้นคาดคะเนเห็น ผู้ใดได้ประเสริฐใหญ่หน้าใจเย็น รัฐบาลเพ็ญไม้นึกโกรธซึ่งโทษกรรม ๑ อันว่านิตยร้ายเหลือคล้ายแก่ จะร้ายแก่ทุกคนนุ่ด้นธัสสอน ดังตัวเราเป็นกลางตั้งต้นทร ท่านว่าสอนสอนใจไม่นำพา ๑ คงมีคู่ปรับปราบกันสักวันหนึ่ง แล้วเราพึงเห็นผลคนมีใจดา ตบมือเดียวไม่ดังฟังกัจจา เป็นสุภษิตเก่าของเขาดี ๑ หนึ่งไม่ประสงค์ทราบซึ่งความลับ อันมีกับใครอื่นรับสืบหนี อีกไม่ใช่ความลับซึ่งตนมี เป็นยอดดีแข่งกล้าหน้าไว้ใจ ๑ อีกถือตนเป็นคนไม่มีเคราะห์ เป็นสุดเหมาะสุดดีมีค่าไซ หากบังเอิญเผชิญเหตุซึ่งเภทภัย คงคิดไว้ว่า นานนนนยังดี ”

ความตอนนี้อย่าลืกละเลย ใจความก็คือคนเรามักชอบกล่าวได้ร้ายคนอื่น แต่คนที่ใจเย็นไม่รู้ลี้ลับใครง่าย ๆ ซึ่งคนที่มันดีร้ายอยู่เช่นนี้ย่อมจะร้ายแก่คนอื่น ๆ ถ้าเราทำใจเฉย ๆ เสียก็จะมีคนอื่น ๆ

มาปรามกันเอง ดังที่ความจริงว่า การดบมือเดี่ยวย่อมไม่ถึง ไม่เหมือนสองมือดบกันมันจะดังชาติใหญ่ ผู้ใหญ่จึงสอนให้ฝ่ายหนึ่งหนึ่งเดียวเรื่องก็ยับไปเอง

ความอีกตอนหนึ่งสอนว่า ไม่ให้ไปล่อรู้ล่อเห็นความลับของคนอื่น ๆ เพราะจะทำให้รั้นใจ และเมื่อมีความลับของตนอย่างไรก็เก็บไว้เงียบๆ ไม่เที่ยวเปิดเผย ผู้ใหญ่ท่านยอมว่า คนอย่างนั้นเป็นที่ไว้วางใจได้ อีกอย่างหนึ่งเราถืออยู่เสมอว่า เราเป็นคนไม่มีเคราะห์ หรือหากมีเหตุใดซนก็ดี เราคิดเสียว่าท่านนั้น ๆ ก็ดีอยู่แล้ว คิดอย่างนั้นทำให้ใจสบาย

ความอีกตอนหนึ่งพูดถึงเรื่องคุณงามความดีที่เราได้กระทำจะไม่สูญเสียเปล่า ความว่า “อันคุณงามความดีไม่สูญแน่ เขากล่าวแก่แจงดอนดุนทรไว้ วันนั้นไม่ล้มหวังช่างอะไร ช่างหน้าได้วันหนึ่งฟังเชือกคำ ๑ อย่าด่วนคิดผิดวิสัยไฉนนี้ ว่าไม่ตีเสียสิ้นได้ยินซ้ำ คุณความดีมันมีอยู่ประจำ ย่อมจะนำประคับผลตลบนั้นตาล”

ข้าพเจ้าคิดว่าความตอนนั้นเข้าใจง่ายอยู่แล้ว จึงไม่ได้ให้คำอธิบายใดๆ ไว้ และขอล่าความอีกตอนหนึ่งว่า “ที่ควรอ่อนก็จงอ่อนลงนทิสฐิ อย่าได้ริแข็งกระด้างดั่งนุสนธิ เขาย่อมว่ากิริยาบอกสักคน ปลูกชนขอบบอขอให้จำ” ความตอนนั้นก็อธิบายอยู่ในตัวแล้ว ขอล่าความอีกตอนหนึ่งว่า “หากใครดีต่ออย่างอกจิก แม้นใครผิดอ่อนพักอย่าหักหาญ ติบตีก็ไม่ถึงกับถึงพาด เป็นชายชาญอย่าเพื่อคาดประมาทชาย” ซึ่งข้อความอธิบายอยู่ในตัวเช่นเดียวกัน ขออ้างความต่อไปนี้อีกตอนหนึ่งคือ “เขากล่าวว่าไฟฟ้าในมนุษย์ กระแสสุดแผ่ไปในวิถี ถึงกันได้นัยว่าทุกคนมี กระแสดีติดตัวมารบกัน” นี้! เป็นของ

แปลกที่สุดเท่าที่สังเกตมา ถ้าใครเขายิ้มแย้มแจ่มใสแล้ว เราก็หน้าบึ้ง
เข้าหาเขาไม่ได้ คือหมายความว่า ใครยิ้มมาเราก็จำเป็นต้องยิ้ม
ตอบไป

ข้อความต่อไปนี้ออกจะยาวสักหน่อย แต่ก็มีความหมายรู้ได้
ในตัวมันเอง โปรดอ่านต่อไป “ระมิตระวงค์ด้วยยามัดมืด ไม่รู้จักผู้เฒ่า
ท่านกล่าวไซ ว่าฟังหูไว้หูคอยดูไป เชื่อน้ำใจดีกว่าอย่าเชื่อความ ๑ ผี
มันหลอกช่างผีตามที่เกิด อย่าให้เกิดหลอกกันเองเร่งเกรงขาม คน
สามขามีปัญญาไม่เดงทราวม ที่ควรถามเร่งถามดูคาดเดา ๑ เดินตาม
รอยผู้ใหญ่หมาไม่กัด ไปพูดชัดเขาทำไมชัดใจเขา ใครทำตึงเราต้อง
หย่อนผ่อนลงเขา นักเลงเก่าเขาไม่หาญราญนักเลง”

คำสอนอีกตอนหนึ่งว่า “ถึงบุญมีไม่ประกอบชอบไม่ได้ ต้อง
อาศัยคิดดีจึงมีผล บุญหาไม่แล้วอย่าได้ทะนงตน ปลูกชนรักกับซึ่งไม่
ยั่งยืน” ความตอนนั้นก็อ่านเข้าใจได้ง่าย ขอกล่าวต่อไปว่า

“ช่วยตนฟ้าจักช่วยเธอเด่นอคติ พระราชนิพนธ์แจ่มแจ้งคำสอน
ว่าเป็นภาสิตฝรั่งตั้งใจสอน อย่างนี้สอนสอนตนที่ฟังตน ๑ ขณะตัวเอง
เก่งเลิศประเสริฐแท้ เป็นสิ่งแน่กล่าวไว้ในนุสนธิ ปลื้ยตนแล้วแต่เป็น
เห็นเดียวคน บังคับตนเป็นนายด้วยยามัดเมา”

ความตอนแรก ข้าพเจ้าตัดตอนใจความมาจากหนังสือ “ดุสิต
สมบัติ” ออกพิมพ์จำหน่ายด้วยพระองค์สมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนความตอนสองขยายความจากพุทธสุภาษิตหลาย
บทซึ่งชาวพุทธคงทราบซึ่งคืออยู่แล้ว

ขอจบเพียงนี้

ศาสตราจารย์ พระยานิติศาสตร์ไพศาล